

УДК 371.382:371.72-053.4

Олена Войтенко

ВИХОВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЦІННОСТЕЙ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Турбота про людське здоров'я, тим більш про здоров'я дитини, — це не просто комплекс санітарно-гігієнічних норм та правил... Це передусім турбота про гармонію всіх фізичних та духовних сил, і найвищим проявом цієї гармонії є радість творчості.

В. О. Сухомлинський

У статті наводяться приклади виховання у молодших школярів цінностей здорового способу життя засобами навчальної гри, що допомагає створити навчальне середовище для партнерських відносин зі зміцнення і збереження здоров'я.

Ключові слова: здоров'я, здоров'язбережувальна педагогіка, навчальна гра, партнерська співпраця.

Здоров'я — це безцінний скарб. З огляду на поганий стан здоров'я дітей, несприятливу екологічну ситуацію в Україні, велике фізичне і психологічне навантаження на заняттях у школі, складне коло питань, які мають бути вирішені на рівні країни, сім'ї, серед ровесників тощо, збереження і зміцнення здоров'я — одне з основних завдань у роботі вчителя початкових класів.

Сучасні дослідники розглядають проблему здоров'я як комплексну, як складний феномен. Аспекти його формування досліджували М. Амосов, О. Богініч, Н. Денисенко, В. Поуль, Г. Челах та ін. Науковці і практики розглядають окреслену проблему, а також деякі аспекти формування цінності здоров'я через освіту в межах діяльності закладів загальної середньої освіти переважно із загальнонаукової точки зору.

Основна особливість здоров'язбережувальної педагогіки — пріоритет як фізичного, так і психічного здоров'я, а турбота про нього є обов'язковою умовою освітнього процесу. «Розвиток та становлення сучасної школи потребує постійних новітніх методів і технологій у розв'язанні проблем навчання, розвитку та виховання підростаючого покоління» [2, с. 3]. У більшості учнів початкових класів ще відсутній

позитивний досвід ставлення до свого здоров'я, не сформовані уявлення про способи його збереження. Проте молодший шкільний вік є надзвичайно сприятливим для набуття життєвих здоров'язбережувальних компетентностей.

Проблема виховання у дітей здорового способу життя багатоаспектна. Вона вимагає поєднання загальних та індивідуальних засобів впливу. Для учнів молодших класів найголовнішим джерелом формування соціальної, а також і здоров'язбережувальної свідомості є гра. «Основними шляхами досягнення цієї мети є поєднання повноцінного викладання предметів ...зі створенням емоційно і фізично сприятливого середовища в школі і сім'ї, мотивація усіх суб'єктів виховного процесу до здорового способу життя» [3, с. 109].

Розглянемо ключові позиції формування цінності здоров'я через освіту в межах діяльності закладів загальної середньої освіти, а саме — початкової школи.

Інтегровані курси «Я досліджую світ» (у 1–2 класах) та *«Основи здоров'я»* (у 3–4 класах) передбачають формування цінностей здорового способу життя в молодших школярів і ґрунтуються на:

- забезпеченні грамотності дітей у питанні збереження здоров'я, що є невід'ємною частиною загальної культури людини;
- формуванні мотивації щодо дотримання правил здорового способу життя;
- вихованні відповідальності за збереження власного здоров'я, здоров'я своїх близьких.

Урок — лише невелика частка в різноплановій і складній роботі вчителя і вихователя з формування в молодших школярів здорового способу життя. Слід забезпечувати неперервність впливу на цей процес, використовуючи ситуації повсякденного перебування учнів у класі, групі, матеріал з повсякденного життя, дитячих книг, ЗМІ. Конче потрібно в організації навчально-виховного процесу певною мірою використати можливості для створення сприятливих умов під час уроків, перерв, у позакласній роботі [3, с. 113]. Дієвим засобом для створення сприятливих умов формування в молодших школярів здорового способу життя є їх залучення до навчальної гри. Інтерес до неї як першої діяльності дитини виявили відомі вітчизняні психологи Л. С. Виготський, Д. Б. Ельконін, Г. П. Сухорукова та ін. Вони вважають гру першочерговою діяльністю дітей цього віку, яка має величезні виховні можливості. Тож педагоги використовують гру як активний прийом, пов'язаний з навчанням на заняттях, зі спостереженням у повсякденному житті.

Особливість навчальної гри полягає в тому, що вона досягає своєї мети непомітно для учнів. Пізнавати, вивчати і розуміти світ навколо через гру та дію на власному досвіді набагато цікавіше, ніж просто отримувати теоретичну інформацію про нього. Коли діти навчаються через гру, вони вмотивовані, з упевненістю намагаються вирішити складні завдання, експериментують, досліджують, ставлять запитання, творчо мислять, створюють щось нове, і що найголовніше — не бояться помилитися, бо в грі завжди можна спробувати знову і знову [1, с. 5]. Граючись, учні початкових класів вчать застосовувати свої знання, вміння на практиці, користуватися ними в різних ситуаціях, водночас вони плідно спілкуються з однолітками. Наприклад, на першому ж уроці «Я досліджую світ» у 1 класі пропонуємо роботу в парах. Діти отримують завдання «зібрати» ляльку до школи. Працюючи в парах, маленькі учні вже висловлюють судження, чому ту чи ту річ можна (не можна) або потрібно (не потрібно) брати до школи. Причому активна взаємодія допомагає дитині, яка помилялася, виправитися і відчувати гордість за свій

внесок у спільний творчий проєкт — підготовку ляльки до школи, з одного боку, а з іншого — дає психологічно здорове налаштування на повсякденний навчальний процес.

Також можна застосовувати інтерактивні ігри «Сонечко», «Павутинка». Вивчаючи ознаки здорової людини, учні за допомогою ілюстрацій виконують творче завдання. І ось уже до промінців сонечка приєднуються малюнки, на яких зображені дітки з гарним апетитом, бадьорим настроєм, міцним сном, у яких вже є 8–12 постійних зубів (останній малюнок, зрозуміло, діти вибирають після пояснення вчителя).

Для повторення, закріплення вивченого кращим інтерактивним методом є ігри «Разок намиста», «Слово за словом». Діти пригадують опорні слова (в 1–2 класах) або поняття та словосполучення (в 3–4 класах), про які йшлося на попередньому уроці. Кожен наступний учень має повторити попередньо названі слова або поняття, а потім — назвати свої. Так виходить довгий ланцюг слів — разок намиста (наприклад, перелік шкідливих звичок). Цей метод спонукає до уважності, вміння слухати товаришів, розвиває пам'ять. Поступово можна переходити до більш складних інтерактивних методів, тобто починати вчити дітей не лише монологу і діалогу, а й полілогу, що допомагає їм розвивати світогляд, зв'язне мовлення, формувати характер, виявляти і реалізовувати індивідуальні можливості, а також працювати граючись, в «ротаційних» трійках, групах для дискусій, мозкового штурму, рольових ігор, поєднаних із розв'язанням здоров'язбережувальних проблем або іншої схожої діяльності під керівництвом вчителя. Така діяльність допоможе отримати задоволення від роботи, налагодити дружні стосунки і додати учням енергії, а значить, зміцнити їхнє психологічне здоров'я. Найголовніше, щоб, виконуючи творче завдання, діти занурювалися у спілкування, дослухалися один до одного, чітко дотримувалися розподілених ролей, успішно виконували інтелектуальну роботу, залучалися до здоров'язбережувальних заходів. У трійках, підгрупах, малих групах чи групах можна виконувати творчі завдання, як-от метод «Картинна галерея»: групи отримують по 4–5 картин, що містять ознаки основного поняття (явища). Учасникам потрібно дібрати найбільш характерні ознаки, з якими і відбувається подальша робота. Прикладом може бути використання цього методу на уроці на тему «Загартування організму». Наступна гра — «Квітка»: в центрі квітки записано слова на позначення рис характеру

(позитивних або негативних). На пелюстках учні записують назви рис (доброта, щедрість, злість тощо) або їх прояви, з подальшим обговоренням правил поведінки задля збереження власного здоров'я.

Іншим важливим засобом фізичного, соціального і духовного розвитку молодших школярів є *уроки фізичної культури*, які:

- передбачають формування в учнів стійкої мотивації до збереження свого здоров'я;
- сприяють гармонійному розвитку природних фізичних здібностей, психічних якостей;
- забезпечують розширення рухового досвіду;
- удосконалюють навички життєво необхідних дій з подальшим їх використанням у повсякденні;
- орієнтують на дотримання здорового способу життя;
- допомагають засвоєнню народних, спортивних ігор, естафет тощо.

Слід звернути увагу на *фізичні хвилинки*, що проводяться на всіх уроках. Їх застосування відбувається теж в ігровій формі: віршований порядок виконання вправ, імітація рухів тваринок, віртуальні екскурсії, подорожі тощо.

Пам'ятаймо про набуття дітьми життєвих здоров'язбережувальних компетентностей у *позаурочний час*:

- виступи в агібригадах, театралізованих виставах;
- участь у зустрічах із представниками МНС, ЦРЛ, РЕМ, СЕС, ДАІ, поліції, служби газу, міськводоканалу тощо;
- створення творчих проєктів на здоров'язбережувальну тематику;
- малювання плакатів, виготовлення виробів згідно із зазначеною темою та ін.

Збереження і зміцнення здоров'я дітей вимагає *партнерської співпраці вчителів з батьками*. Корисний матеріал для бесід на батьківських зборах, рольових ігор, залучення батьків до спільних здоров'язбережувальних справ у доступній формі подано в посібнику «Як виростити дитину здоровою» [5].

Наведені напрями роботи забезпечують збереження здоров'я дітей, формують позитивну мотивацію на дотримання здорового способу життя. Об'єднавши зусилля, вчителі і батьки виховують здорову націю. Пам'ятаймо гасло «*Здорова дитина — щаслива родина — квітуча країна!*»

Список використаних джерел

1. Гра по-новому, навчання по-іншому. Методичний poradnik / упорядник О. Рома — The LEGO Foundation. 2018. — 44 с.
2. Дубіч Т. А. Ігрові технології навчання на уроках в початковій школі. — Тернопіль — Харків : Видавництво «Ранок», 2010. — 128 с. — (Серія «Ігрові технології»).
3. Савченко О. Я. Виховний потенціал початкової школи: посібник для вчителів і методистів початкового навчання / Савченко О. Я. — 2-ге вид., доповн., переробл. — Київ : Богданова А. М., 2009. — 226 с.
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : У 5 т. — Київ : Радянська школа, 1980. — Т. 5—720 с.
5. Як виростити дитину здоровою : посіб. для батьків дітей молодшого шкільного віку. — Київ : Прем'єр — Медіа, 2001. — 204 с.

Елена Войтенко

ВОСПИТАНИЕ У УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ ЦЕННОСТЕЙ ЗДОРОВОГО ОБРАЗА ЖИЗНИ СРЕДСТВАМИ ИГРОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В статье приводятся примеры воспитания у младших школьников ценностей здорового образа жизни с использованием учебной игры, что помогает создать учебную среду для партнерских отношений по укреплению и сохранению здоровья детей.

Ключевые слова: здоровье, здоровьесберегающая педагогика, партнерское сотрудничество.

Olena Voitenko

EDUCATION IN PRIMARY CLASS PUPILS THE VALUES OF A HEALTHY LIFE MEANS OF GAMING ACTIVITIES

The article provides examples of the education of primary values of healthy lifestyles in primary school-children using an educational game, which helps to create an educational environment for partnerships to strengthen and maintain children's health.

Key words: health, health-saving pedagogy, partnership cooperation.